

KEÇMİŞ GÜNLƏR

Haqverdiyev Əbdürrəhimbəy

Pdfləşdirən: kitablar saytı

<http://www.kitablar.com>

Qəza ispolkomunun maarif şöbəsinin zavxozu Süleyman Qurbanov (səbiq Süleyman bəy Qurbanbəyov) çayçı dükəninin qabağında bir stəkan acı çay ilə damağında bir uzunquyruq Şəki demisi, kəməli-istirahətlə əyləşib, Həsən Dadanov maxorkasının tüstüsünü halqa-halqa havaya buraxmaqda idi. Onun ətrafında əyləşən beş nəfər şəxs həmçinin qabaqlarında çay, damaqlarında papiros, Süleyman bəyin söhbətinə huşu guşla qulaq verirdilər.

Bu adamlar bunlar idi: qəza ispolkom sədrinin müavini Sadıq Cavadov (keçmişdə Süleyman bəyin faytonçusu Sadıq), qəza kuryeri Süleyman bəyin xalası oğlu Cahangir Nuru oğlu (keçmişdə Cahangir bəy Nurubəyov) və kənd qarovulçusu Qasım (səbiqdə Qasım yüzbaşı).

Süleyman bəy keçmiş günlərdən, Tiflis, Kislovodsk, Vladıqafqaz, Moskva səyahətlərindən qızğın bir nəfəslə laf vurmaqda idi.

“Qasım yüzbaşı, Tiflisi ki, görmüsən. Günlərin bir günündə baxdım ki, libasımın təzələnməyinə bir az ehtiyac var. Libas tikdirmək üçün bir istədim Gəncəyə gedim. Sonra fikir etdim ki, Gəncə nə yerdir ki, dərzisi də nə ola. Elə həm ziyarət, həm ticarət, gəl birbaş özünü sal Tiflisə, həm özünə paltar tikdir, həm də bir az havanı dəyiş! Ax, gözəl Tiflis! Hanı səndə çəkdiyim keflər, gördüyüm günlər, ağırlarını aldığım nazənin sənəmlər! Sən öləsən, Qasım yüzbaşı, bu zalım oğlunun şəhərini könlüm belə istəyir ki, dildə demək mümkün deyil. Budur, neçə ildir ha çalışırım ki, heç olmasa gedim gəndən də olsa o kef çəkdiyim mehmanxanalara tamaşa eləyim; bir para gözəl vaxt keçirdiyim evlərin heç olmasa qapısının qabağında addayım, amma mümkün olmur. Hərçi çalışırım, əlimə bir yüz manat sala bilmirəm. Qərək, mətləbdən uzaq düşdük. Tiflisə üç yüz, beş yüz ilə getmək olmaz idi, üç min manat cibimə pul qoyub yola düşdüm. Tiflisə varid olub birbaş "Oriyant" mehmanxanasına sürdüm.

Avtomobilçiyə dedim: gərək mehmanxanaya çatınca Tiflis küçələrində bir çığır-bağır salasan ki, hamının diqqətini cəlb eləyək. Zalım oğlu, doğrudan da başladı avtomobilin zurnasını çalmağa və bir növ bağırçı saldı ki, tamam küçələrdə gəzən xanımların, kişilərin nəzərlərini mənə tərəf çəkdi. Mehmanxanaya çatan tək qapıçı çıxıb ikiqat baş əyib çamadanımı aldı, apardı içəri. Mən də avtomobilçiyə haqqından başqa, bir qızıl onluq da ustalıqına bağışlayıb mehmanxanaya girdim. Lakeylər səf-səf durub, bir-bir "ağa, xoş gəlibsiniz!" deyirdilər. Mehmanxana sahibi gəlib dedi: "Süleyman bəy, bağışlayınız, qiymətli nömrələrimiz tutulub, ancaq bir dənə on iki manatlıq nömrə var, qəbul etsəniz sizin üçün hazırlasınlar".

Dedim: "Eybi yoxdur, hazırlasınlar; bir dəfə də ucuz nömrədə mənzil edərək". Sonra fikir elədim ki, dost-aşna gəlib mənə on iki manatlıq nömrədə görsələr deyəcəklər ki, Süleyman bəy kasıblayıb, ucuz nömrədə əyləşir. Mehmanxanaçıya dedim: "Bu nömrədə əyləşirəm, sonra bir əməlli nömrə boşalanda mənə xəbər verərsən". Dedi: "Baş üstə! Peterburqdan varid olmuş vəzir iki gündən sonra gedəcək, onun nömrəsinə keçərsiniz". Dedim: "Çox gözəl, deyinən mənim üçün vanna hazırlasınlar". Lakeyə dedim: "Düş qabağıma nömrəni göstər". Lakey nömrəni açıb çamadanı qoydu içəri, sonra mənim

paltonumu çıxardıb divardan asıb çıxdı eşiyə. Nömrə bəd deyildi; ancaq mənə yaraşmazdı. Vanna götürüb, gəlib nömrədə bir üç saat yatdım. Sonra durub getdim restorana nahara. "Oriyant"ın restoranı da ki, vəsfə gələn deyil: bir behişt!...

Sadiq burada Süleyman bəyin sözünü kəsib soruşdu:

“Süleyman bəy, o restoranla bu çayxana necədir? Bu maxorqadan orada da çəkirdinmi?”

“Sən öləsən, biri bir manatdan ucuz siqar əlimə də almazdım. Nə söyləyirsən! Niyə, özün bilirsən ki?”

Qasım yüzbaşı Sadiğı dayandırıb dedi:

“Yoldaş Sadiq, mən ölüm, qoy Süleyman nağılımı qurtarsın. Bu söhbətlər mənə can verir. Axır o xarabada mən də gözəl günlər keçirmişəm. Süleyman bəy! Nağılımı söylə.”

“Bəli, naharı qurtarıb getdim birbaşa dərzi Solomonun yanına, bir dəst lətif çərkəzi libas zakaz verdim, dedim gərək bu gecə yatmayıb sabah bu vədəyə hazır eləyəsən!”

Solomon dedi: baş üstə, ancaq gərək ikiqat muzd verəsiniz! Dedim: "A həpənd".... Sizin canınız üçün, hələ belə dedim: "A həpənd, məgər mənə tanıyırsan? Üç qat muzd al, ürəyimcə paltar tik". Dedi: "Can üstə!"

Doğrudan da, sabahı günü haman vaxt libası gətirdi. Zalım oğlu bir libas tikmişdi ki, baxan deyirdi: buna insan əli dəyməyib. Libası bəzənib çıxdım Qolovinskiyə. Bir qədər gəzib yoruldum. Girdim qəhvəyə, əyləşmişdim, gördüm bir nəfər mənə "Süleyman bəy, xoş gördük!" dedi. Dedim: "Bağışlayınız mən sizi tanıya bilmirəm". Dedi: "Mənə tanıyırsınız? Məgər knyaz Qurquraşvili yadınızdən çıxıbdırımı? Mən sizin atanız ilə neçə il çörək yemişəm. Mən sizin evə həmişə gəlib-gedərdim. Şükür allaha, böyük, gözəl oğlansınız. Tiflisdə sizi tanımayan qız yoxdur. Məclislərdə ancaq sənəin söhbətidir. Sən tamam Tiflis gözəllərinin dillərinin əzbərisən. Dünən axşam bir evdə sənəin söhbətin idi. Mən dedim o mənəim yaxın dostumun oğludur. Mənəim Batumdan təzə gəlmiş qardaşım qızı dedi: "Əmi, hər növ olsa mənə onunla tanış edərsən". Siz haraya düşmüşsünüz? Yəqin "Oriyant" nömrələrinə?" Dedim: "Bəli, on səkkizinci nömrəyə; buyurunuz, qəhvə içiniz!" Knyaz əyləşib bir stəkan qəhvə içib, bir az da o yandan-bu yandan söhbət eləyib durdu. "Axşam gələrim, bir yerdə gedərik teatra. Bu gecə yaxşı teatr var!" Knyaz getdi. Mən də bir avtomobil götürüb bir-iki saat şəhəri dolanıb getdim nömrəyə.

Nahar edib yatdım. Axşam saat yeddidə gördüm qapı döyülür. Qapını açdım. Knyaz Qurquraşvili daxil oldu. Samavar istədim, çay içdik, sonra libasımı dəyişdim, getdik teatra.

* * * * *

Teatrdə əyləşib pərdənin qalxmasını gözləyirdik. Bu halda bir nəfər gözəlliyi vəsfə gəlməyən cavaninövrəsidə, on səkkiz ya iyirmi yaşında bir qız knyaza yaxınlaşıb dedi:

“Əmi, siz də buradasınızmı?”

Knyaz üzünü mənə tutub dedi:

“Bu nə gözəl iş oldu! Süleyman bəy, bu mənim qardaşım qızıdır. Təvəqqe edirəm tanış olasınız!”

Qızın əli mənim əlimə dəyəndə elə bil əlimə bir od basdılar. İstisi ürəyimə vurdu. Teatr qurtarandan sonra knyaz və qardaşı qızını şama təklif etdim. Çox həvəslə qəbul eləyib, mənimlə gəldilər mehmanxanaya. Orada şam yeyib saat üçədək söhbət etdik. Saat üçdə knyaz dedi:

“Tamara, Süleyman bəyin yatmaq vaxtıdır, dur gedək!”

Sonra üzünü mənə tutub dedi:

“Süleyman bəy, təvəqqe edirəm, sabah naharı bizim evdə eliyəsiniz!”

Tamara, həmçinin dedi ki, əgər mən iltifat edib sabah onlara nahara gəlsəm, məndən çox razı olar.

Mən "baş üstə, gələrəm" dedim. Knyaz evinin adresni verib Tamara ilə getdi. O gecə sübhədək yata bilmədim. Bir az məni huş aparanda zalım qızı gəlib dururdu gözümün qabağında.

O biri günü nahardan qabaq dəllək gətirib özümə bir yaxşı tərəvət verdim. Sonra bir dəstə gül götürüb getdim nahara.

Tamara bu dəfə bir dəstə paltar geymişdi ki, daha nə ərz eləyim: cuna paltar, altından mərmər tək bədən par-par parıldayır. Baxan deyər: görəsən bu, mələkdir, pəridir, behiştəndmi gəlib; yoxsa belə insan bədənini yəqin eləyin ki, dünya üzündə yoxdur.

Siz öləsiniz, yoldaşlar, nə yediyimi anlamadım, ağzım yeyirdi, gözüm Tamarada idi. Bir də gördüm nahar qurtarıb. Naharda nə yedim, onu indi də bilmirəm.

Nahar dadlı idimi, turş idimi, acı idimi, əsla bilmirəm. Nahardan sonra əyləşdik söhbətə, Tamara məndən soruşdu:

“Süleyman bəy, siz Batumu görmüsünüzmü?”

“Xeyr, xanım çox şəhərlər gəzmişəm, amma Batuma yolum düşməyibdir.”

“Elə olan surətdə mən bu axşam yola düşürəm. Əmim mənimlə gedir. Çox yaxşı olardı ki, siz də bizimlə gedə idiniz. Həm Batumu görə idiniz və həm də mənim atam və anamla tanış olaydınız. Onlar siz ilə tanış olmaqdan çox razı qalarlar.”

Mənim, "baş üstə"dən sivay bir deməli sözüm qalmadı. Nömrənin hesabını verib, getdim vağzala. Gördüm knyaz və Tamara da orada hazırdılar. Batuma üç bilet alıb yola düşdük. Kutayisə yaxınlaşanda knyaz dedi:

“Süleyman bəy, siz gərək ki, Kutayisi də görməmişsiniz, nə olar dönüb orada bir gün qalsaq? Çox görməli şəhərdir.”

Bu fikrə Tamara da şərik oldu. Və mən də "çox gözəl olar"dan başqa bir söz tapmadım.

Rion stansiyasından Kutayisə döndük və bir mehmanxanada mənzil edib çay içib şəhərə çıxdıq. Nahar vaxtınadək şəhəri gəzib nömrəyə qayıtdıq. Nahara əyləşdik, knyaz dedi:

“Süleyman bəy, burada mənə qonaqsınız. Mən sizə qaydalı gürcü naharı verəcəyəm.”

Başladı zakazı: döymə kabab, cücə kababı, çoxoxbili, daha nə bilim nə. Şərab butulka-butulka, peydərpey gəlir. Knyaz şərabdan tökür, Tamaranın sağlığına təklif eləyir, mən də stəkanı stəkan dalınca içirəm. Kefimiz gecə yarısınadək çəkdi. Mən şərabı o qədər içirəm ki, məni nə təhər soyundurub yatırdıqlarından xəbərim olmur. Gözümü açdım, gördüm sabahdır. Əlimi atdım saata ki, vaxtı bilim, gördüm saat yoxdur. Ora saat, bura saat, tapılmadı.

Sonra gördüm, qızıl kəmərim də mənzildə yoxdur. Bildim ki, məni soyublar. Əlimi cibimə apardım, gördüm ki, pullarım da yoxdur. Fövrən zəngi çaldım. Qulluqçu gəldi. Dedim:

“Amandır, bir tezcə knyazı buraya çağır.”

Qulluqçu soruşdu:

“Necə knyaz?”

“Mənimlə dünən buraya gələn.”

“Knyaz da, qız da vağzala getdilər.”

“Necə getdilər?”

“Getdilər və dedilər ki, Batuma gedirik.”

“Bəs mənim pulumu, saatımı, kəmərimi oğurlayıblar!”

“Burada oğru, filan yoxdur, aparmışsa, öz yoldaşınız aparıb. Təvəqqe edirəm, bizi töhmətləndirməyib, mənzilin, naharın pulunu verəsiniz.”

“Məgər knyaz naharın pulunu verməyibmi?”

“Bizə pul çatmayıb. Hər sizin kimi yoluq-moluq gəlib burada nahar eləyib sonra üstümüzdə oğurluq yıxsə, gora yaxşı salamat baş apararıq.”

Nə qədər and içdimsə ki, pulumu oğurlayıblar, inanmadı. Axırı labüd qalıb dedim:

“Canım, sabahadək gözlə, teleqram vurum, pul gəlsin. Hesabınızı verim.”

Dedi:

“Gözlərəm, ancaq pul gəlməyincə səni bu nömrədən buraxmayacağam; yoldaşların kimi sən də qoyub qaçarsan!”

Ciblərimi axtarıb bir dənə üçlük tapdım. Bir teleqram Tiflisə, "Oriyant" mehmanxanasının sahibinə vurub üç yüz manat istədim. Sabahı günü pulu alıb mehmanxananın hesabını verib, Batuma çatdım. Hərəkəsdən soruşdum, dedilər:

"Batumda Qurquraşvili adında knyaz yoxdur. Abaşidze var. Şervaşidze var, amma Qurquraşvili yoxdur".

Batumdan Tiflisə gəlib, getdim haman nahar etdiyim evə, soruşdum:

“Qurquraşvili evdədirmi?”

“Qurquraşvili kimdir?”

“Necə kimdir, bu mənzilin sahibi!”

“Bu mənzilin sahibi mənəm və Qurquraşvili adlı adam tanımıram.”

“A kişi iki gün bundan əqdəm həmin bu evdə o məni nahara qonaq eləyibdir.”

“Səhvsiniz, əzizim! Bu evdə deyil. Adresi unutmuşsunuz!”

Daha burada yəqin etdim ki, lotu əlinə düşmüşəm. Məni tovlayıb soyublar. Gəlib əhvalatı mehmanxana sahibinə nağıl elədim. Dedi:

“Bəy, bura Tiflisdür, belə işlər çox olar. Dövlətli adamsan, ürəyini sıxma, bu da bir dərsdir, aldın!”

Tiflisdən evə kağız yazdım. Min manat gətirdib mehmanxana sahibinin borcunu verib Tiflisdən çıxdım.”

İndi, yoldaşlar, Tiflis belə Tiflisdür. Pulum getdisə də yenə bir doyunca ləzzət gördüm.

Süleyman bəy söhbətin qurtaran tək Sadıq soruşdu:

"Nağlını qurtardın?"

“Bəli...”

“Di, cəld dur, get ambarın qapısını aç, atların arpasını ver. Hər ata dörd ovucdan artıq arpa vermə. Sən də, yoldaş Cahangir, gərək bu saat gedəsən Hacı Babalıya deyəsən ki, camaat sabah cəm olan pambığı zavoda yola salsınlar. Sən də, yoldaş Qasım, get, bir az dincəl, bu gecə qaraul növbəti sənindir. Mən də gedim dəftərxanaya. Görüm mərkəzdən əmrdən, filandan yoxdur, di tənbellik vaxtı deyil, ayağa qalxın.”

Di haydı!